

Twee veldkarteringen Nijbroek, 2016

Archeologische Werkgemeenschap Nederland, regio Zuid-Salland - IJsselstreek - Oost-Veluwezooom

Voorst – Nijbroek, twee veldkarteringen 2016

Periode: eind negende/begin tiende – zeventiende eeuw

Auteurs: Evert Kluin, Michel Kluin en Chris Nieuwenhuize

In 1328 verleende graaf Reinald III van Gelre aan Johannes Verenbartensoen en Martijn Willems het recht een grote moerassige wildernis tussen de Veluwe en de IJssel te ontginnen. Hij gaf daarbij aan dat het gebied 'Niebroeck' moest gaan heten. Het natte broekgebied, dat vooral uit rivierklei bestond, werd ontgonnen volgens het verkavelingspatroon van een veenontginning. Nijbroek werd een polder door het aanleggen van de Bekendijk, de Veluwsedijk, de Kadijk, de Zeedijk en de Vloeddijk.¹

Aan de oostzijde grenst de polder Nijbroek aan de westelijke oeverwal van de IJssel, die duidelijk hoger ligt dan het achterland. Het huidige dorp Nijbroek heeft ongeveer 700 inwoners. De kerk dateert uit de 14^e eeuw en is dus relatief kort na de start van de ontginning gebouwd.

Op twee akkers, allebei in het oostelijke, dus hoogste deel van de Nijbroekse ontginning, werd in 2016 door de AWN afd. 18 een veldkartering uitgevoerd. Met ongeveer 15 AWN-leden zijn daarbij op twee zaterdagmiddagen scherven en andere oppervlaktevondsten van de akkers verzameld. De akkers liggen ongeveer 2 km van elkaar. In beide gevallen lag in de akker een hoge kop. Het hoogteverschil met het omliggende terrein bedraagt overigens niet meer dan 60 cm. De akkers bestaan, zoals gezegd, uit klei. Dat zorgde er voor dat met name tijdens de eerste kartering, volgend op een week met veel regen, een groot deel van de akker aan de laarzen van de werkgroepleden mee naar huis ging. Volgens bodemgegevens van TNO gaat het overigens om een relatieve dunne kleilaag van ongeveer 1 meter dikte, die een pleistoceen zandpakket afdekt.

De meest zuidelijke locatie leverde met ongeveer 5000 aardewerkscherven de meeste vondsten op. Het oudste aardewerk betreft ruim vijftig Badorf scherven met radstempelpersiering, waaronder enkele met rode verf (Hunneschans aardewerk). Het grootste deel van het aardewerk bestaat echter uit kogelpot- en Pingsdorf aardewerk. Overigens zijn er ook grote hoeveelheden Paffrath aardewerk en proto steengoed aangetroffen. Het jongste aardewerk bestaat uit steengoed uit Siegburg. Het percentage geïmporteerde aardewerk ligt boven de 40% en is daarmee opvallend hoog. Bij de opgraving van de Olthof in Deventer uit dezelfde periode werd ongeveer 20% import aardewerk gevonden. Vergelijkbare percentage zijn bekend van andere opgravingen rond Deventer zoals Colmschate.²

¹ Voor meer informatie over de ontginning van Nijbroek zie G.J. Borger, F.H. Horsten en A.F.M. Reichgelt. 'De Cope-ontginning Nijbroek', Bijdragen en Mededelingen Gelre XCI (2000), Blz.78-102.

² Mittendorff, 2013. Op Kloostergronden. Blz 222.

Figuur 1 Hunneschans aardewerk uit Nijbroek (Foto Harry Schotman)

De bewoning lijkt op deze plaats te beginnen aan het eind van de negende of begin van de tiende eeuw en vervolgens door te lopen tot aan het begin van de veertiende eeuw. De bewoning stopt dus ongeveer op het moment dat het gebied werd opgenomen in de polder Nijbroek.

Opvallende vondsten waren naast het vele aardewerk en ruim 8 kg. maalsteen van tefriet, een flink aantal goed bewaarde stukken bot, waaronder veel slachtafval, maar ook enkele stukken van benen gebruiksvoorwerpen.

Figuur 2 Vondsten van been. Bewerkt plaatje, deel van een kam (Foto Harry Schotman) en glis (Foto Evert Kluin)

Vermeldenswaardig is verder nog de vondst van een zilveren denier, geslagen in Deventer tijdens Hendrik II (1002-1024).

Figuur 3 Zilveren Denier van Hendrik II (1002-1024). (Foto Michel Kluin)

De tweede locatie leverde ongeveer 1700 scherven op. Het beeld van het oudste aardewerk is identiek aan dat van het materiaal dat op de eerste akker werd aangetroffen. Ook hier zijn Badorf scherven met een radstempelversiering opgeraapt.

Figuur 4 Pingsdorf aardewerk uit Nijbroek (noordelijke akker). (Foto Harry Schotman)

Op deze locatie lijkt de periode van bewoning echter langer door te lopen. Bijna 20% van de scherven bestaat uit roodbakkerd aardewerk, terwijl dat op de eerste akker vrijwel ontbrak (slechts 2%). Daarnaast bestaat 5% uit steengoed met glazuur. Ook dat ontbrak vrijwel op de eerste akker (0.5%). Deze akker lijkt dan ook bewoond tot in de zestiende of zeventiende eeuw.

Met hulp van de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed zijn enkele stukken glas van de zuidelijke akker onderzocht door middel van röntgenfluorescentiespectrometrie. Met deze techniek kan de chemische samenstelling van glas worden bepaald. Uit het onderzoek bleek dat een deel van het glas waarschijnlijk zeventiende-eeuws was, maar dat er ook enkele scherven van mogelijk Romeins of vroeg middeleeuws glas tussen zaten.

De conclusie van de beide veldkarteringen is dat minimaal de oostelijke rand van de ontginning Nijbroek al bewoond was lang vóór de inpoldering uit het begin van de veertiende eeuw. De bewoning lijkt te beginnen aan het eind van de negende of begin van de tiende eeuw. Daarnaast is het relatief hoge percentage import aardewerk opvallend.